

Ekumenická lesní škola

SKAUTING A KŘEŠŤANSTVÍ
NĚKTERÉ PROBLÉMY VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ

absolventská práce

2005

Lukáš Novák
88. oddíl skautů
88. středisko „Radost“
Praha 8

Úvod

Práce, kterou zde předkládám, představuje můj pokus zamyslet se nad některými otázkami a problematickými body, které vycházejí najevo, zamyslíme-li se nad různými způsoby, jimiž se navzájem k sobě vztahuje křesťanská víra a skauting. Součástí tohoto zamýšlení není pouze snaha o odhalení různých obtíží, které tento vztah obnáší, a položení otázek, které přitom vyvstávají, nýbrž i pokus tyto otázky určitým způsobem zodpovědět.

Všemožných aspektů a rovin, v nichž dochází ke vztahování skautingu a křesťanství, je patrně bezpočet; a mojí ambicí není podat jejich vyčerpávající přehled. V této práci se zaměřím pouze na dvě z nich; a sice ty, které pokládám za v určitém smyslu fundamentální: V první části práce se budu věnovat vztahu skautingu a křesťanství na rovině objektivního obsahu těchto útvarů jakožto řečneme ideologií¹ či systémů, které cosi tvrdí; půjde mi tedy o to, zjistit, v jakém jsou skauting a křesťanství navzájem *obsahovém* vztahu. Důvodem, proč tuto rovinu vztahování pokládám za důležitou, je mé přesvědčení, že „teoretická“ složka obou útvarů, jak křesťanství, tak skautingu, má i v rámci *nich samotných* fundamentální úlohu. V druhé části se pak zaměřím na různé aspekty problematiky skloubení křesťanské víry a skautingu na subjektivní úrovni, tj. v životě skauta-křesťana; tato rovina je zajímavá právě proto, že se týká praktické sféry; a určitá životní praxe je právě to, co si jak křesťanství, tak skauting klade v posledku za cíl. Je nicméně zřejmé, že rozdělení těchto dvou rovin je do jisté míry umělé: tím spíše platí-li uvedený předpoklad, že teoretické principy jsou jak u skautingu, tak u křesťanství jádrem, z nichž to ostatní nějak vyplývá.

V závěru práce se pak formou jakéhosi appendixu zaměřím na jeden problém zcela konkrétní: a sice na to, jaké shody a jaké rozdíly lze nalézt u dvou analogických jevů ve skautingu a v křesťanství. Jedná se o fakt *rozdělení*, který zasáhl oba tyto útvary, a o problém, jak se k tomuto faktu adekvátně stavět.

1. Objektivní rovina vztahování

1.1 Jak již bylo řečeno, v této první části své práce bude předmětem mého zájmu vztah skautingu a křesťanství jakožto dvou teoretických soustav, systémů nějakých tezí či tvrzení o tom, „jak se věci mají“, která mohou být smysluplně považována za pravdivá či nepravdivá. Takovými tezemi mohou být nejrůznějšího druhu: od těch nejjobecnějších, „metafyzických“, až k různým speciálním tezím etickým či antropologickým.

V rámci každého systému mohou být teze dále různými způsobem hierarchizovány a uspořádány: Můžeme například rozlišit teze *základní*, mající v daném systému roli jakoby axiomů, a teze *odvozené*, které lze z tezí základních vyvodit logickými prostředky. Mnohem podstatnější pro nás v této práci bude však jiné hledisko, z něžž můžeme v daném systému rozlišovat teze „centrální“ a „okrajové“, a sice podle míry jejich relevance pro identitu daného systému. Žádná ideologie či myšlenková soustava totiž není v čase zcela stabilní, nýbrž podléhá určitým proměnám; „míru okrajovosti“ tezí přitom můžeme pochopit například jako míru ochoty, s níž se daný systém (nebo jeho zastánce) dané teze v případě nutnosti vzdá.²

Uvedené dva typy uspořádání jsou částečně nezávislé: je myslitelné, že by v nějakém systému existovaly teze, které sice nejsou odvoditelné z tezí jiných, a tedy mají povahu tezí „základních“, na druhou stranu však nejsou nijak podstatnou (centrální) součástí daného systému; na druhou stranu logické důsledky odvozené z centrálních tezí nikdy nemohou být konsistentně považovány za okrajové.

¹ Tento termín používám bez negativních konotací pro jakýkoliv ucelený systém názorů na nejzákladnější „existenciální“ otázky.

² Zde se inspiroji myšlenkou britského filosofa W. V. O. Quina z jeho článku *Dvě dogmata empirismu*.

Ještě z jiného hlediska můžeme konečně rozlišovat teze *explicitní*, tj. takové, které jsou výslovně součástí daného systému, a teze *implicitní*, které sice nejsou výslovně uváděny jako konstitutivní pro daný systém (v extrémním případě nemusejí být zastáncům daného systému vůbec známy, nebo jimi mohou být dokonce popírány), z explicitních tezí systému nicméně logicky vyplývají. Z toho, co bylo řečeno, je zřejmé, že implicitní teze jsou vždy odvozené.

Vztahy, které mohou mezi takovými dvěma systémy tezí nastat, jsou v posledku vztahy logické; a je možné je uspořádat do určité škály.

Jedním z extrémů této škály by byl vztah neslučitelnosti, který by mezi dvěma systémy nastal tehdy, pokud by obsahovaly alespoň jednu dvojici logicky neslučitelných tezí; tj. tezí, které nemohou být zároveň pravdivé. V takovém případě by nemohly být současně pravdivé ani oba dva systémy jako celky; a tudíž by bylo vyloučené, skloubit je v rámci jediné konsistentní pozice či životního postoje. V závislosti na tom, jakou roli hrají ve svých příslušných systémech teze, které jsou důvodem neslučitelnosti, můžeme dále klasifikovat různé typy a stupně neslučitelnosti. Podle míry zjevnosti můžeme hovořit buď o neslučitelnosti *explicitní*, a to pokud jsou jejím důvodem dvě explicitní teze, nebo neslučitelnosti *implicitní*, která nastane, je-li jedna nebo obě z neslučitelných tezí v příslušném systému pouze implicitní. Podle míry závažnosti můžeme rozlišit neslučitelnost *zásadní*, pokud teze, které jsou důvodem neslučitelnosti, patří ve svých systémech k centrálním tezím, nebo o neslučitelnosti *okrajové*, pokud si oba systémy odporují v relativně méně významných ohledech.³

Nejsou-li dva systémy neslučitelné, pak jsou slučitelné: mohou být současně pravdivé, a lze je tedy současně konsistentně zastávat. V rámci slučitelnosti systémů může nadto docházet k jejich různé míře *identifikace*, kterou můžeme vystihnout jako počet tezí, které mají systémy společné – od zcela *různých* systémů, které nesdílejí žádné společné teze, přes systémy více či méně *příbuzné*, až k systémům *zcela identickým*, které mají společné teze *všechny* (vztah dokonalé identity tvoří druhý extrém výše zmíněné škály). A podobně jako v případě neslučitelnosti můžeme u částečné identity systémů hovořit o identitě v různé míře *zásadní* či *okrajové*, podle toho, zda se týká zásadních či okrajových tezí, a analogicky rovněž o identitě *explicitní* či *implicitní*.

Jistým speciálním případem částečné identity systémů je případ *obsaženosti* či *implikace* mezi systémy: ten nastává tehdy, je-li jeden systém vlastně *částí* druhého systému. Je-li částí explicitní, hovoříme spíše o jeho *obsaženosti* v jiném systému, je-li naopak částí převážně implicitní, říkáme spíše, že je tímto jiným systémem *implikován*.

Na závěr tohoto teoretického úvodu dodejme, že ke vztahu částečné identity (nikoliv však *obsaženosti* či *implikace*) může dojít i u systémů navzájem neslučitelných. Příkladem může být třeba vztah katolické a lutherské věrouky; což jsou systémy jak vzájemně neslučitelné (neboť obsahují protikladné dogmatické teze), tak do značné míry (dokonce lze říci, že *zásadně*) identické.

1.2 Cílem této části práce je zodpovědět otázku, které místo v tomto předestřeném spektru náleží vztahu křesťanství a skautingu, a případně blíže specifikovat teze, díky nimž k tomuto vztahování dochází. Ještě předtím je však třeba obhájit jistý předpoklad, s nímž celý tento podnik stojí a padá, a sice ten, že „ideologie“ či „systémy tezí“ jsou skutečně nějakou podstatnou součástí porovnávaných útvarů – křesťanství a skautingu, a že je tedy zvolená metoda porovnání adekvátní svému předmětu.

Pokud jde první z porovnávaných entit, totiž křesťanství, u něj, jak se domnívám, o jeho „teoretické“ složce nelze pochybovat: konstitutivním prvkem křesťanského náboženství je totiž jeho *věrouka*, tj. nic jiného než soustava určitých tezí, které křesťan. nakoľik je křesťanem, pokládá za pravdivé (na základě autority Boha, který tyto pravdy jako pravdy zjevil). Křesťanské směry, které zcela popírají dogmatickou složku křesťanství (a redukují tak víru např. na rovinu osobních zážitků apod.), sice existují, jsou však v křesťanství okrajové; drtivá většina křesťanských církví a

³ Pokud bychom chtěli „míru závažnosti“ neslučitelnosti nějak přesněji kvantifikovat, vyjádřili bychom ji zřejmě jako součin „měr centrálnosti“ tezí, které neslučitelnost způsobují.

denominací se opírá nějaké, třeba i velmi stručné, vyznání víry (nemluvě o vypracovaných věroučných systémech hlavních církví), v němž je závazným způsobem pozitivně definována základní věrouka dané denominace, která má právě povahu „systému tezí“.

Na druhou stranu pokud jde o skauting, zde mohou být pochyby o tom, zda je nějaká podobná teoretická složka jeho podstatnou součástí, mnohem silnější. Jako mnohem problematičtější než je tomu např. u křesťanských církví se jeví už otázka, kdo nebo co je vlastně instancí kompetentní k tomu, definovat co je, a co není skauting; takže není zřejmé, o co se má naše odpověď na otázku, zda jeho součástí je nějaká ideologie či nikoliv, vlastně opřít. Bude pro nás směrodatná idea zakladatele Baden-Powella? Deklarace a definice současného WOSM (nezapomínejme, že WOSM spolu s WAGGGS a ISFG nejsou jediné mezinárodní skautské organizace)? Zkoumání faktického stavu skautského hnutí? Či, v naší souvislosti, pouze „české“ pojetí skautingu? Mám za to, že je zřejmé, že podle toho, jakou odpověď zvolíme na tuto základní otázku, dospějeme pravděpodobně k dosti odlišným obrazům toho, co je to skauting.

Ideálním postupem za těchto okolností by bylo nejprve zmapovat veškeré možné odpovědi na otázku, *co je to skauting*, identifikovat rozdíly mezi jednotlivými pojetími a v závislosti na nich diferencovat i další zkoumání vztahu ke křesťanství. Vzhledem k tomu, že takový projekt by pravděpodobně nevydal na vůdcovskou práci, ale spíše na knihu, však zde od podobného záměru upustím, a budu v následujícím vycházet především z Konstituce WOSM,⁴ přičemž budu příležitostně brát ohled i na možná odlišná pojetí.

První kapitola Konstituce WOSM charakterizuje skautské hnutí pomocí jeho *definice, cíle, principů*, které jsou dále vyjádřeny v *zákonu a slibu, a metody*. Pokusme se na základě této charakteristiky zodpovědět otázku, zda fundamentální součástí skautingu je nějaká ideologie.

Z jistého pohledu by se mohlo zdát, že tomu tak není. Skauting je v Konstituci definován jako *výchovné hnutí*,⁵ jehož cílem je napomoci všestrannému rozvoji mladých lidí.⁶ To se zdá nasvědčovat stanovisku, že skauting je zaměřen výlučně prakticky, a že veškeré teoretické principy, k nimž se hlásí, jsou v posledku odvozeny z jeho praktických cílů a mají roli pouhých prostředků při dosahování těchto cílů: jedná se v posledku o *výchovné prostředky*, jejichž podoba je diktována ohledem na přiměřenost především danému věku, které však nelze chápat jako vyjádření nějaké obecně platné ideologie, k níž by se skauting hlásil a která by měla zůstat v základu životní orientace skauta i v dospělosti, poté, co již splnila svůj výchovný účel.

Dokladem toho, že takovéto pochopení skautingu není pouze výsledkem mé teoretické spekulace, může být stanovisko, které vyjádřil Ondřej „Koala“ Vácha ve svém příspěvku do internetové skautské konference:⁷

Nechci se nikoho dotknout, ale skauting je způsob výchovy dětí a není to náboženství nebo nějaký mravní systém. Baden-Powell ho tak určitě nezakládal – skauting byl pevně ukotvený v křesťanství (viz 3 povinnosti), které toto všechno splňovalo (a splňuje). Jinak řečeno, skauting je křesťanský výchovný systém ke obecným křesťanským hodnotám. Skautský zákon jsou zásady určené dětem v tomto výchovném systému. Že skautem může být i nekřesťan nebo ateista je jednak tím, že krom slibu se křesťanství explicitně nepřipomíná. dále samozřejmě, že at' ateisté či věřící sdílíme tytéž hodnoty „slušného člověka“, které jsou ovšem v zásadě křesťanské.

⁴ *Constitution and By-Laws of the World Organization of the Scout Movement*, <http://www.scout.org/wsrc/ll/docs/constitution_E.pdf>

⁵ „The Scout Movement is a voluntary nonpolitical educational movement for young people open to all without distinction of origin, race or creed, in accordance with the purpose, principles and method conceived by the Founder and stated below.“ – *Constitution*, c. 1, a. 1, n. 1.

⁶ „The purpose of the Scout Movement is to contribute to the development of young people in achieving their full physical, intellectual, social and spiritual potentials as individuals, as responsible citizens and as members of their local, national and international communities.“ – *Constitution*, c. 1, a. 1, n. 2.

⁷ Příspěvek vytvořený 9. 6. 2004 v 18:51:35, zasláný na internetovou konferenci <junak-debata-l@cuni.cz>.

Proto mi někdy přijde úplně mimo, když někdo řekne, že skauting je pro celý život, nebo že žije podle skautského zákona. Obojí lze pochopit, ale pouze tak, že dotyčný zřejmě pro nedostatek něčeho lepšího se drží zásad pro děti. Jistě, je to lepší než nic.

Toto mínění O. Váchy je jistě zajímavým podnětem, velmi relevantním pro téma této práce, a proto se jím budu ještě podrobněji zabývat.

Z jiného směru by bylo možné proti tezi, že skauting bytostně obsahuje nějakou určitou ideologii, namítat i na základě toho, že v definici skautského hnutí se říká, že skautské hnutí je *otevřené všem bez rozdílu původu, rasy či náboženství*.⁸ Je-li tomu tak, pak těžko může být součástí skautingu nějaká ideologie, neboť pokud by tomu tak bylo, znamenalo by to, že skauting není otevřen vyznavačům *všech náboženství*, nýbrž pouze těch, která s touto ideologií nejsou v rozporu.

Pokusme se odpovědět na tyto námitky. Pokud jde o námitku první, domnívám se, že namítajícímu je třeba připustit, že způsobem, který navrhuje, skauting dnes (bohužel) *někdy bývá chápán* (a tomuto chápání nasvědčuje například i to, že principy skautingu jsou v Konstituci uvedeny až na druhém místě, za jeho cíli). Mojí další strategií nebude snaha doložit, že takové chápání skautingu je mylné (opět: co by bylo kritériem pravdivosti takového tvrzení?), že je menšinové, apod. Pokusím se však ukázat, že v takovém pojetí by se skauting stal systémem nekoherentním nebo přinejmenším nereflektovaným, což by mělo být důvodem, proč by skauting takto chápán *být neměl*.

Domnívám se totiž, že koncepce výchovného systému, který si formuluje teoretické teze teprve podle svých praktických výchovných cílů, je nekonzistentní. Ve skutečnosti je totiž vztah teoretického a praktického právě opačný: fakt, že si volím nějaké praktické cíle, přece vychází z teoretického poznání těchto cílů, z teoretického přesvědčení o jejich žádoucnosti – v tomto případě o žádoucnosti pro vychovávané jedince; a to opět předpokládá určitá teoretická stanoviska týkající se povahy, *přirozenosti* vychovávaného, atd. Zdá se tedy, že jakýkoliv praktický postoj mnohonásobně předpokládá nějaký postoj teoretický; a tyto teoretické předpoklady jsou praktickými stanovisky implikovány i tehdy, když si to nositel praktických postojů neuvědomuje. Chápat skauting způsobem vyjádřeným v námitce by tedy znamenalo, že skauting buď teoretické předpoklady svých praktických cílů popírá (a tedy není konsistentní), nebo je nereflektuje.

Dále si můžeme všimnout toho, že pokud by teoretické principy vyjádřené v principech skautingu, slibu a zákonu měly čistě instrumentální funkci, pak by byly vychovávaným vštěpovány ne proto, že jsou pravdivé, ale pouze proto, že je to užitečné k dosažení výchovného cíle. Je ovšem otázkou, nakolik by taková pokrytecká metoda výchovy vůbec byla morálně přijatelná, a v posledku i účinná. Vezměme například skautský slib, jemuž je v rámci skautské výchovné metody přikládán zásadní význam: nebylo by nanejvýš zavrženíhodné, kdyby skautské hnutí vyžadovalo po mladých lidech, aby se se vši vážností zavázali k hodnotám, v jejichž objektivní platnost samo toto hnutí nevěří?

Výše uvedená argumentace zasahuje pozici, která by tvrdila, že skauting se ve stanoví svých cílů neopírá o žádnou teoretickou ideologii. Netýká se však zcela stanoviska, reprezentovaného výše citovaným diskusním příspěvkem O. Váchy: podle něj totiž skauting sice sám ideologií není, je však výchovným systémem na určitou – totiž křesťanskou – ideologii jakoby „naroubovaným“. Domnívám se však, že pokud by tomu tak bylo, pak bychom mohli se stejným oprávněním říci, že tato křesťanská ideologie je ve skutečnosti alespoň implicitní součástí skautingu, a to natolik, nakolik ji jeho praktické cíle předpokládají: tuto svoji teoretickou základnu pak skauting může buď popírat, a upadnout tak do nekonsistence, nebo naivně ignorovat, nebo otevřeně deklarovat.

Obrátme se k druhé námitce. I v tomto případě je myslím oponentovi třeba připustit, že citovaná definice *někdy bývá vykládána* v tom smyslu, že skauting je naprosto „ideologicky neutrální“; a i zde se nebudu pokoušet dokazovat, že tato interpretace je mylná, nýbrž pouze to, že by měla nežádoucí důsledky, a proto by takto chápána *být neměla*. Argument je přitom v zásadě

⁸ *Constitution*, c. 1, a. 1, n. 1

týž, jako u námitky předchozí: hnutí, které si klade nějaké praktické výchovné cíle, nemůže zůstat zcela neutrální vůči jakékoliv ideologii, neboť nějakou ideologii musí alespoň implicitně předpokládat. Jak ale máme tedy této definici rozumět? Vždyť je-li skauting je přístupný všem bez ohledu na jejich víru, pak musí být implicitně počítáno s tím, že nebude v rozporu s žádnou s rozličných ideologií, které s sebou různá vyznání přinášejí.

Domnívám se, že tento hrozící rozpor lze odstranit, pokud vezmeme v úvahu kontext, v němž je ono tvrzení o univerzální přístupnosti skautingu učiněno: říká se totiž, že skauting je hnutí „otevřené všem bez rozdílu původu, rasy či náboženství“, ovšem „v souladu s cíli, principy a metodou, jak bylo stanoveno zakladatelem a uvádí se níže“. S ohledem na to, co bylo řečeno, bychom tuto druhou část věty neměli chápat „explikativně“, totiž jako pouze blíže vysvětlující to, co bylo řečeno, nýbrž „restriktivně“, tj. jakožto stanovující další *podmínky* otevřenosti hnutí pro daného zájemce: jimiž je jeho souhlas s cíly, principy a metodou hnutí.

Faktickým důsledkem této interpretace je, že skautské hnutí vlastně *není* potenciálně otevřené všem bez rozdílu náboženství. Může se totiž stát, že některá náboženství budou v rozporu s cíli, principy či metodou skautingu: vyznavačům takových náboženství skauting podle této interpretace ovšem otevřen není.

Zde by bylo možné vznést třetí námitku: neznamenalo by to, že skauting se tímto dopouští nepřijatelné náboženské diskriminace? Na to odpovídám: nikoliv. Vyjasněme si nejprve samotný termín náboženské diskriminace. Míni jím oponent jakékoliv rozlišování v přístupu k osobám podle jejich víry, nebo pouze takové, které neoprávněně znevýhodňuje jedny proti druhým? Pokud se přikloní k druhému, úzkému významu, pak jeho tvrzení, že jde o náboženskou diskriminaci, popírám. Žádný člověk totiž nemá žádné přirozené *právo* být přijat za člena skautského hnutí; proto to, že toto hnutí stanoví určitá kritéria pro přijetí, je zcela věcí tohoto hnutí a stanovením těchto kritérií, byť by byla i náboženská, ničí práva nijak neporušuje, a tedy ani nikoho neoprávněně neznevýhodňuje. Bude-li naopak oponent své tvrzení chápat v prvním, širším významu, pak připouštím, že se jedná o náboženskou diskriminaci, avšak popírám, že by šlo o něco nepřijatelného: jak bylo výše řečeno, stanovením takto „diskriminačních“ kritérií vstupu k žádnému nepřijatelnému zásahu do něčích práv nedochází.

1.3 Výše se ukázalo, že skauting nelze rozumně pojímat jinak než jako útvar, který jako svoji nedílnou a fundamentální součást obsahuje nějakou „ideologii“. Logicky tudíž následuje otázka, kde je tato ideologie ve skautingu vyjádřena. Jako základní zdroje, odkud můžeme poznání skautské ideologie načerpat, se nabízejí tři *principy* skautingu, skautský *slib* a skautský *zákon*. Jinde⁹ jsem argumentoval v souvislosti s hledáním zdrojů skautské etiky, že pokud jde o skautský *slib* a *zákon*, to jsou v tomto směru pouze zdroje odvozené: jedná se spíše o *výchovné prostředky* přizpůsobené jednotlivým skautským věkovým stupňům a dokonce i pohlavím. Domnívám se, že tuto argumentaci lze zobecnit: i pokud hledáme formulace myšlenkových základů skautingu obecně, musíme si uvědomit, že forma *slibu* a *zákona* je do značné míry dána výchovným účelem, k němuž tyto prvky skautské metody slouží.

V tomto bodě tedy vlastně dávám částečně za pravdu O. Váchovi; moje stanovisko se však liší od jeho v tom, že jsem přesvědčen, že přes svoji odvozenost a přizpůsobenost výchovnému účelu *slib* a *zákon* přece jen nějak *vyjadřují* cosi, co lze nazvat „ideologií skautingu“, a že za základní výraz této ideologie (a nikoliv tedy za pouhý výchovný prostředek) lze považovat *principy skautingu*. Tím je také dána smysluplnost použití *slibu* a *zákona* jako výchovného prostředku: vzhledem k tomu, že nemají pouze instrumentální funkci, nýbrž věku přiměřeným způsobem vyjadřují trvalé zásady a postoje, zůstává otevřena možnost přiměřeně je interpretovat v každém věku a není nutné např. na skautský *slib* pohlížet jako na dětinskost, nad níž lze v dospělosti mávnout rukou.

⁹ Lukáš Novák, *Etika skautingu a její filosofické zdroje*, vřdcovská práce; dostupné na internetu, <<http://radost.skaut.org/old/prace/vpall.htm>>

Dospěli jsme tedy prozatím k závěru, že něco takového jako ideologie skautingu existuje, a že je především vyjádřena ve třech *principech* skautingu. Pokusme se nyní na základě tohoto zjištění podat odpověď na otázku: v jakém vztahu je tato skautská ideologie k ideologii křesťanské?

1.4. Mám za to, že hned z počátku je možné značně zúžit pole možných odpovědí na tuto otázku. Zdá se být zřejmé, že je možné předem vyloučit alternativu neslučitelnosti: a to nejenom proto, že existuje velké množství skautů-křesťanů, které by případný závěr o neslučitelnosti postavil do pozice lidí, kteří mají takto zásadním způsobem neujasněná svá základní životní přesvědčení, ale především proto, že skauting byl zakládán vědomě a záměrně *v rámci* křesťanského náboženství, věřícím křesťanem. Proto lze oprávněně předpokládat, že požadavek slučitelnosti skautingu a křesťanství není pouze nějakým zbožným přáním skautů-křesťanů, nýbrž patří mezi centrální teze (ve smyslu výše zavedené terminologie) samotného skautingu jakožto ideologie.¹⁰ I kdybychom tedy snad v rámci skautingu odhalili něco s křesťanstvím neslučitelného, měli bychom takové teze, za účelem zachování konsistence skautingu, považovat za okrajové a vzdát se jich spíše, než teze o slučitelnosti skautingu s křesťanstvím.

Rovněž je možné snadno vyloučit alternativu naprosté disparátnosti obou systémů. Skauting totiž se totiž přinejmenším už svým prvním principem jistým způsobem vyslovuje k problematice vztahu člověka a transcendentní skutečnosti; tj. zaujímá jisté „náboženské stanovisko“, třebaže je toto stanovisko zřejmě formulováno mnohem obecněji, než v rámci specificky křesťanské věrouky. Vyslovují-li se tedy jak skauting, tak křesťanství, o jedné a téže věci, pak, nemají-li být navzájem ve sporu, musí některá, byť i implicitní, stanoviska sdílet: jinými slovy, lze říci, že skauting a křesťanství jsou přinejmenším částečně identické systémy. Tato částečná identita se přitom týká tezí, které budou pro oba systémy zřejmě centrální, a rovněž základní: což je zřejmé v případě křesťanství v podstatě *ex definitione*, v případě skautingu z toho, že vztah k Bohu je „kodifikován“ v rámci jeho principů, které mají jisté charakter jak tezí centrálních, tj. maximálně důležitých pro identitu skautingu, tak základních – neboť nejsou v rámci skautingu odvozeny z žádných tezí „základnějších“. Vedle toho pak můžeme předběžně očekávat i jistou identitu v tezích odvozených a okrajových – především v oblasti etické, antropologické apod.

Bližší vymezení objektivního vztahu skautingu a křesťanství bude tedy zřejmě spočívat především v identifikaci těchto společných tezí, a zároveň v nalezení limitů, kde tato shoda končí: extrémním závěrem v tomto směru by bylo zjištění buď implicitní identity, nebo alespoň implikace mezi těmito systémy (že systémy nejsou identické ani jeden není částí druhého *explicitně*, je zřejmé: ani jeden systém se výslovně neodvolává na druhý jako na svoji integrální součást). V této souvislosti je opět zajímavé výš citované stanovisko O. Váchy, podle něž je skauting v podstatě *křesťanským výchovným systémem*. Výše jsme odmítli možnost, že by skauting byl *čistě výchovným* systémem. Můžeme stejně odmítnout i tvrzení, že se jedná o systém *specificky křesťanský*, tj. o systém, který křesťanskou ideologii nějak zahrnuje? Pokusme se na tyto nastolené otázky odpovědět na základě zkoumání konkrétních obsahů skautské ideologie a jejich vztahu ke křesťanství.

Jedním z výrazných rysů skautingu je, že se jako výchovný systém snaží rozvíjet lidské individuum na základě jeho *přirozených sklonů a tendencí*, že celou výchovu chápe jako realizaci cíle či cílů, k němuž je člověk již ze své přirozenosti zaměřen; výchova ve skautském pojetí tedy nespočívá v nějakém „krocení“ přirozenosti a její podřízení nějakým z vnějšku přístupujícím principům, nýbrž v rozvíjení dispozic, které jsou přítomné v člověku samotném a jsou součástí toho, co jej činí člověkem. Je nepochybné, že tímto chápáním výchovy skauting (ať už vědomě či nevědomky) navazuje na aristotelsko-křesťanskou myšlenkovou tradici, v níž se celý řád a dynamika lidského života odvozuje z metafyzicky pojaté přirozenosti člověka. Přesto však z tohoto faktu zřejmě nemůžeme vyvozovat závěr, že by implicitní součástí skautingu byla křesťanská ideologie. Je totiž třeba připustit, že tento „metafyzický naturalismus“ v pohledu na

¹⁰ Srov. Baden-Powellův výrok, že náboženství se do skautingu „nedostalo“, protože tam již bylo.

člověka není ničím nutně specifickým pro křesťanství – samotné jeho kořeny křesťanství převzalo z odkazu řecké filosofie, a to v takto vyhraněné formě poměrně pozdě, s proniknutím aristotelismu na křesťanský Západ v polovině 13. století (např. Augustinova teorie výchovy má do značné míry odlišné, silně „theocentrické“ zabarvení¹¹), a kromě toho se protestantská větev křesťanství s touto teorií výchovy a jejími teoretickými předpoklady do značné míry rozešla z teologických důvodů:¹² podle protestantského pohledu totiž byla lidská přirozenost prvotním hříchem zkažena natolik, že z jejích tendencí není možné odvozovat cíle a normy lidského života: ty se odvozují z Božího zákona, který tak jde vlastně *proti* (současně) lidské přirozenosti.¹³ Cílem krajně kalvínsky pojaté výchovy není přirozenost *rozvinout*, nýbrž *ovládnout*.¹⁴ Můžeme tedy sice konstatovat, že jsme našli jednu velkou oblast částečné identity ideologie skautingu a křesťanství (nebo jisté, tradičnější a snad většinové varianty křesťanství), přesto se však zatím nezdá, že by se skauting nemohl konsistentně obejít bez jiných specificky křesťanských předpokladů.

Všimněme si však dalších oblastí průniku skautingu a křesťanství. Zdá se, že fundamentem, na němž stojí skautský ideál zmíněného rozvoje přirozenosti člověka ve třech rovinách vztahu k Bohu, sobě samému a okolnímu světu, je přesvědčení o mimořádné hodnotě a důstojnosti každého lidského individua, které nelze redukovat ani na pouhou součást nějakého vyššího celku ve smyslu nějaké formy kolektivismu nebo dokonce monismu, ani naopak na pouhou poněkud více složitou formu uspořádání hmoty, na pouhý agregát nějakých nižších jsoucen. Skauting pohlíží na člověka jako na osobu, na svébytný subjekt, který má svoji přirozenost, a tedy i svoji hodnotu a důstojnost, sám v sobě, neodvozenou ani nějakého vyššího celku, ani ze svých částí. V oněch zmíněných vztazích totiž stojí vždy každý lidský jedinec právě jakožto takovýto subjekt, jako svébytné *individuum*; a skauting proto konsekventně zdůrazňuje nutnost *individuálního* výchovného přístupu, neboť cílem je rozvoj *individuální* lidské osobnosti, jež je hodnotou o sobě. V tomto bodě skauting opět nepochybně vychází z křesťanského odkazu, v němž je neporovnatelná hodnota lidského individua potvrzena spasitelnou smrtí Božího syna, který se obětoval za každého jednotlivého člověka.

Je však tato vazba na křesťanství logicky nutná? Nelze hodnotu individuálního lidského jedince založit i jinak, než křesťansky? Domnívám se, že odpověď zní – teoreticky ano. Zdá se, že snad existují nezávislé filosofické argumenty na obhajobu lidské důstojnosti. Přesto je myslím pozoruhodnou skutečností, že prakticky se v žádném jiném než židovsko-křesťanském kulturním okruhu tak silné vědomí o důstojnosti člověka nevytvořilo. Dokonce i v rámci třetího monoteistického náboženství, islámu, který díky tomu, že uznává rovinu individuálního vztahu k Bohu, má potenciál pro pochopení a uznání lidské důstojnosti na tomto základě, je univerzální přiznání této důstojnosti různou měrou omezeno – ať už se to týká práv žen, svobody svědomí apod. A pokud se jedná o náboženské systémy orientální jako je buddhismus a hinduismus,

¹¹ Srov. jeho dialog *De magistro*.

¹² Nejsilnější je tato distance u kalvinismu, slabší v luteranismu, v anglikánství se naopak nijak zvlášť neprojevila; což vysvětluje, proč mohl skauting vzniknout právě v lůně anglikánského křesťanství, a proč namnoze došlo k jeho bezproblémovému spojení s katolictvím: za jednoho za zakladatelů francouzského skautingu je pokládán jezuitský kněz Jacques Sevin).

¹³ Je zajímavé, že Komenský, ač nekatolík, přesto ve svém pojetí didaktiky vychází silně z oné „katolické“ tradice přirozené výchovy – to je dokladem toho, že česká reformace vycházela původně ze značně odlišných zdrojů, než reformace německá.

¹⁴ Typickým příkladem je přístup anglických puritánských vystěhovalců („Pilgrim Fathers“), kteří před polovinou 17. století vytvořili na území budoucího státu Massachusetts společnost postavenou na čistě kalvínské víře: srov. Svatava Raková, *Víra, rasa a etnicita v koloniální Americe*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2005, kap. 2, str. 28–46. Pro zajímavost uvádím citát ze str. 37: „Nejčastější zdroj námezdní práce však pro puritány představovaly děti... Puritáni přikládali výchově klíčový význam na cestě k vytožené svatosti a láskyplný, leč přísný režim v dětství byl podmínkou přetvoření novorozence, poznamenaného prvotním hříchem, v disciplinovaného kandidáta spásy. Většinou se totiž jednalo o skutečnou výměnu dětí mezi sousedy stejného postavení, přičemž transfer byl podložen smlouvou přikazující výuku čtení a psaní spolu se všemi dovednostmi potřebnými k provozu farmy. Snad se puritáni, kteří přes víru v prvotní zkaženost člověka věnovali potomstvu mimořádnou péči, obávali nedostatečné přísnosti vůči vlastní krvi a sousedskou výměnou se jistili proti nebezpečí změkčilé výchovy.“

z jejich principů vyplývá naopak spíše podcenění lidské individuality, nebo dokonce negativní vztah k ní: cílem duchovní cesty bývá namnoze vlastní individuality se zbavit, individuální existence se chápe jako stav utrpení, z něhož je třeba se osvobodit.. To je naprosto zřejmé v buddhismu, avšak jde o tendenci vlastní celému východnímu myšlení: vzpomeňme např. na naprostou lhostejnost, s níž je v hinduistické Indii přístupováno k utrpení druhých. Podcenění individuální hodnoty lidského života souvisí v těchto systémech i vírou v převtělování – právě probíhající individuální lidský život tím ztrácí na významu, toto individuum již bylo za své mnoha „jinými“ individui, a ještě se mnohými jinými stane.

Ačkoliv tedy zřejmě nemůžeme říci, že by skautský pohled na individuální důstojnost lidské osoby nutně předpokládal křesťanství, přesto se zdá, že s některými jinými světovými náboženstvími (buddhismus, hinduismus) je ve vážném rozporu, a s jinými (jako islám) přinejmenším není tak dobře slučitelný, jako s křesťanstvím. Z aktuální „nabídky“ velkých světových náboženských systémů tedy v tomto bodě naší úvahy vychází křesťanství spolu s židovstvím z hlediska slučitelnosti se skautingem v podstatě nejlépe. Dále se pak zdá, že mnohem větší spřízněnost lze obecně očekávat u systémů monoteistických, stavících na osobním vztahu k Bohu, než u systémů ostatních.

Nyní bychom si však mohli položit otázku: vyžaduje skauting vůbec *nějaké* náboženství? Je nutné z oné výše zmíněné nabídky vůbec volit? Z naivního pohledu na první princip skautingu by se zdálo, že jinou odpověď, než „samozřejmě, že ano“, lze na tuto otázku těžko podat. Přesto však je faktem, že mnoho skautů je ateisty. Podívejme se proto na tento problém blíže.

Je zřejmé, že pokud bychom chápali první princip skautingu i jeho výklad doslovně, pak je ateismus se skautingem neslučitelný. Abychom tedy unikli závěru, že ateisté jednoduše nesplňují podmínku „souhlasit s principy skautingu“, a tudíž pokud některé skautské organizace připouštějí členství ateistů, jedná se o politováníhodnou nedůslednost, musíme interpretaci prvního principu nějak rozvolnit. Kde je však hranice tohoto liberálního výkladu, kterou když překročíme, nezůstane nic než prázdná slova a pokrytectví? Zdá se mi, že naprosté minimum, které je třeba při výkladu prvního principu zachovat, je uznání existence vztahu člověka k *nějaké* transcendentní skutečnosti, a připuštění toho, že tento vztah má povahu vztahu *povinnosti* či *zodpovědnosti*. Jinými slovy, skautem nemůže být ten, kdo má za to, že veškeré vztahy zodpovědnosti člověka se odvozují z jeho vlastní osoby a z okolního světa – společnosti, přírody apod.: existence *nějakého* „třetího“ zdroje, třetího „pólu vztahu“, který *přesahuje* jak lidské individuum, tak celek lidské společnosti a vůbec okolního světa, a není na tyto skutečnosti redukovatelný, je podle mého názoru skutečně minimálním požadavkem, jehož porušení by se fakticky rovnalo opuštění prvního principu. Zároveň se mi zdá, že podobné „minimální“ naplnění prvního principu nelze pokládat jakoby za „standard“, jehož překročení formou vyznávání nějakého konkrétně artikulovaného náboženství je čistě soukromou věcí: naopak, myslím, že se jedná o nestandardní, minimalistický ústupek; že ideálem skautingu je plnokrevný vztah k Božství, a že tudíž skautovi, který takového dokonalějšího (a tento hodnotově nabitý termín používám záměrně) vztahu není schopen, by měla být povinnost vyjádřená v prvním principu stálou pobídkou ke hledání lepší artikulace tohoto vztahu, lepšího poznání zdroje této povinnosti. Na otázku, kterou by jistě mnozí položili, zda jsou snad nevěřící lidé „méně skauty“, než věřící, proto odpovídám: v jistém smyslu ano, protože k plnému skautství patří naplňování všech tří principů skautingu alespoň „standardním“ způsobem.

Provedená úvaha nás přivedla k uvážení konkrétní povahy vztahu k transcendentní skutečnosti, který je vyjádřen v prvním principu: jedná se vztah *povinnosti*, jistého *závazku*, za který jsme individuálně *zodpovědní*. Uvážíme-li povahu vztahu povinnosti, zdá se, že úzká souvislost skautingu a křesťanství, která již nyní vysvítá, se objeví v ještě jasnějším světle. Zdá se totiž, že entitu, *vůči níž* může být odpovědná lidská osoba, tj. osoba, jíž se přisuzuje taková míra důstojnosti, jak o tom byla řeč výše, lze poměrně obtížně chápat nějak jinak než jako rovněž přinejmenším *osobu*: zdá se, že lidská důstojnost vyžaduje, aby člověk nebyl takto mravně podřízen nějakému principu, který člověk svojí důstojností převyšuje. Proto opět docházíme

k závěru, že nejpřesnějším způsobem lze první princip skautingu realizovat v rámci theistických náboženství, takových, v nichž se povinnost vztahuje k osobně chápanému Bohu. V této souvislosti si můžeme povšimnout, že ne všechna náboženství vůbec obsahují takovou stránku *povinnosti* vůči božství, některé náboženské systémy vůbec nejsou založeny na nějakém transcendentním *vztahu* tohoto druhu: typicky se jedná opět především o buddhismus, a v menší míře o ostatní východní směry, které jsou výrazně „egocentrické“: náboženský život je zacílen na vlastní zdokonalení, je „jednopólový“, „monistický“, zaměřený „dovnitř“, na vlastní nitro. Rozměr vztahu k transcendentnímu principu zde zcela chybí, maximálně se za cíl pokládá naprosté sjednocení s božstvím, a tím i zrušení jakéhokoliv vztahu. V těchto směrech většinou vůbec nelze hovořit o nějaké povinnosti, tímto principem ukládané – hnacím motorem náboženského života není podřízený vztah k božství, nýbrž snaha o vlastní zdokonalení. Zdá se tedy, že v rámci náboženství tohoto typu je velmi obtížné vůbec *artikulovat* náboženské postavení věřícího v termínech povinnosti či zodpovědnosti vůči někomu či něčemu jinému než sobě samému, a tudíž se takové systémy ukazují jako se skautingem velmi obtížně slučitelné.

Velmi podobná je poté situace i pokud se týká principu povinnosti k druhým lidem a okolnímu světu. Zatímco u západních teistických náboženství představuje svět a druzí lidé jsoucna, která byla stvořena Bohem, a jsou proto *dobrá*, mají svoji vnitřní *hodnotu*, což je v posledku základem veškerých povinností, které vůči nim člověku vznikají, pro východní náboženství je typický indiferentní až negativní vztah ke světu: svět je pouhé zdání (*mája*), zdroj strasti, od níž je třeba se osvobodit, nahlédnout její irelevantnost, zbavit se jakékoliv touhy po čemkoliv ze světa. Obdobný je i vztah k druhým lidem: nemá žádný smysl například ulehčovat jim jejich utrpení, neboť jednak si ho zavinili sami, podle neúprosného karmického zákona, a jednak pravé osvobození od utrpení má ve svých jediné každý sám. Pomoci druhým je možné snad jediné *poučením*, ale i takovou pomoc lze těžko chápat jako nějakou *povinnost* člověka. O nějakých povinnostech sociálních apod. již pak vůbec nelze hovořit, neboť dokonalé realizace náboženského ideálu mohou dosáhnout pouze ti, kdo se naopak veškerých sociálních a jiných závazků vzdají. Intersubjektivní vztahovost, podobně jako vztahovost transcendentní, je něčím, co je z cílového stavu, k němuž směřuje náboženské úsilí východního člověka, zcela vyloučeno.

1.5 Výše provedený letmý rozbor několika nejvýraznějších okruhů, v nichž se zdá skauting velmi silně čerpat z křesťanství, a předvedený kontrast se situací ve vztahu k náboženstvím odlišným, jistě není úplný, ani dostatečně důkladný na to, aby umožnil vynášet naprosto kategorické závěry. Přesto se však domnívám, že ty nejpodstatnější a nejrelevantnější „oblasti průniku“ byly uváženy, a z provedené analýzy lze vyvodit alespoň povšechnou odpověď na otázku, do jaké míry se skauting identifikuje s křesťanstvím, či do jaké míry jej implicitně předpokládá. Shrňme proto, k čemu jsme došli.

Ukázalo se, že ideologie skautingu klade určité podmínky na náboženské systémy, s nimiž má být slučitelná; nebo jinými slovy, obsahuje implicitně jakési obecně definované náboženství. Jaké jsou jeho rysy, neboli o jaké podmínky se jedná? Ukázalo se, že v rámci takového náboženského systému musí být především možné hovořit o vztahu *povinnosti* mezi lidským jedincem a transcendentní skutečností, a že takovému vztahu nejlépe odpovídá koncepce této transcendentní skutečnosti jakožto *osoby*: to totiž vyplývá z požadavku lidské důstojnosti, kterou takový systém musí rovněž uznávat a měl by pro ni také poskytovat nějaké zdůvodnění. Podobně musí takový náboženský systém přiznávat jistou vnitřní hodnotu i ostatním jsoucnum kromě lidských osob, jakož i všemožným vztahům mezi lidskými individui navzájem. Pokud jde o samotnou lidskou přirozenost, ta musí být pokládána za v jádru dobrou, tak, aby z ní (z jí vlastního dynamismu a možností a tendencí) mohl být odvozen ideál lidské osobnosti, o jejíž výchovu skautingu v posledku jde.

Dále se ukázalo, že přes velkou oblast shody či identity obou systémů, která musí být přinejmenším ze strany skautingu považována za *základní*, neboť v podstatě všechny zásadní principy skautingu, jimiž jsme se zabývali, se ukázaly jako načerpané z křesťanství, křesťanství

zřejmě není jediným náboženstvím, které výše zmíněná kritéria splňuje nebo může splňovat: vyhovět těmto kritériím by v principu měla být schopna všechna tradiční monotheistická náboženství. Přesto se však zdá, že skauting nezapře svůj křesťanský původ, a že jeho ideologii lze asi nejlépe skloubit s křesťanstvím, konkrétně s těmi křesťanskými směry, které nehlasají radikální zkaženost lidské přirozenosti. V tomto slabším slova smyslu snad tedy lze říci, že skauting je *křesťanským* výchovným systémem, tak, jak to tvrdí O. Vácha: je totiž výchovným systémem, který z křesťanství vyšel, a tudíž ve spojení s křesťanstvím, nebo lépe řečeno postaven na křesťanství, dává největší smysl a vykazuje největší logickou koherenci – přestože jistě nelze tvrdit, že by skauting implicitně obsahoval například specificky křesťanské nauky o vtělení či vykoupení.

Na druhou stranu jsme došli k závěru, že existují náboženské systémy se skautingem velmi obtížně slučitelné, nebo vůbec neslučitelné: takovými se zdají být především systémy vycházející z východní spirituality, především pak buddhismus, neboť v jejich rámci lze velmi těžko najít nějaký prostor pro realizaci nějakého skutečného *vztahu* k transcendentní, božské skutečnosti, a i jejich pojetí přirozenosti a cílů člověka je skautským myšlenkám (načerpáním z křesťanství) značně cizí. Jako se skautingem neslučitelný se ukázal i důsledný ateismus, který by zcela popíral existenci jakékoliv transcendentní autority, byť i velmi vágně pochopené.

2. Subjektivní rovina vztahování

Druhý okruh otázek se týká subjektivní roviny vztahu skautingu a křesťanstvím. Subjektivní rovinou zde míním rovinu života každého jednotlivého skauta-křesťana. Jaké je postavení křesťanské víry v rámci mého skautství – či naopak, jaké je postavení mého skautství v rámci mého křesťanské víry? Hraje (měl by hrát) skauting stejnou roli v životě křesťana a nekřesťana? Jak skloubit úsilí skauta předávat svým svěřencům skautskou myšlenku, s povinností křesťana svědčit o Kristově evangeliu? To jsou problémy, nad kterými bych se chtěl stručně zamyslet v této již značně kratší části.

Skauting je, jak bylo výše ukázáno, mimo jiné též životní ideologií: neboli jinými slovy k jeho podstatě patří, že podává určité odpovědi na fundamentální otázky týkající se orientace lidského života, mravních a jiných hodnot a vůbec správného náhledu na svět. Zdá se, že z této povahy skautingu vyplývá, že má-li (v praxi jednotlivých skautů) zůstat sám sebou a nemá-li degradovat na úroveň jakési partikulární zájmové činnosti, měl by ve struktuře základních hodnot a přesvědčení, konstituující životní orientaci skauta, zaujímat podstatnou, ne-li zcela fundamentální roli. Odpovědi na zmíněné nejzákladnější otázky totiž těžko mohou být v rámci životního postoje nějakého člověka čímsi odvozeným: naopak právě vzhledem k nim a na jejich základě člověk řeší partikulární problémy, hledá odpovědi v konkrétních životních dilematech.

A v tomto bodě právě vzniká otázka: Jak je tomu, nebo jak by tomu mělo být, u skauta-křesťana? Vždyť v povaze křesťanství je obsažen podobný „absolutní“ nárok, křesťanství je rovněž ideologií; a snad ještě více než u skautingu je v jeho případě zřejmé, že jakákoliv marginalizace křesťanské víry v životě člověka vede de facto k jejímu zmrzačení a praktické ztrátě: být křesťanem mimo jiné znamená být křesťanem *na prvním místě*.

Je tedy vůbec možné skauting a křesťanskou víru skloubit v životě jednoho člověka, aniž by at' skauting či křesťanství bylo nějakým způsobem zásadně redukováno? Může být dobrý křesťan dobrým skautem, a naopak?

Zdá se mi, že pokud daný problém uvážíme, musíme dojít k závěru, že nábožensky nevyhraněný člověk musí skauting nutně vnímat podstatně jinak, než křesťan (či věřící jiného náboženství). Zatímco totiž u někoho, kdo není zakotven v nějaké specifické náboženské víře, může skauting se svým výše dovozeným poměrně obecným náboženským obsahem hrát roli oné fundamentální životní ideologie, a také ji velmi často skutečně hraje, u křesťana tomu tak být nemůže. V rámci takto chápaného skautingu by totiž jakákoliv náboženská víra (ne jen

křesťanská) nemohla hrát takovou fundamentální roli, která by jí z její povahy náležela, a stala by se nutně pouhým doplňkem, konkrétním výrazem obecnějších a fundamentálnějších skautských principů: v životě skauta-křesťana by nešlo o to, jak do své víry začlenit skauting, ale právě naopak, jak do svého skautství začlenit víru. Náboženství by tak bylo vlastně instrumentalizováno: stalo by se pouze jedním ze způsobů či prostředků, jak naplnit skautské ideály. Domnívám se, že taková role odporuje povaze náboženství jako takového: vztah k božství, ať už je chápáno jakkoliv, nelze legitimně činit prostředkem k jakýmkoliv jiným cílům. Není možné si vytvořit ideální představu svých životních ideálů (a to ať by tyto cíle byly samy o sobě sebelepší), a pak do ní dosadit Boha jako toho, kdo mi je pomůže naplnit. Svůj vztah k Bohu nemůže křesťan chápat jako určitou formu žití prvního skautského principu, ale právě naopak: skautská ideologie bude pro něj vždy jen nedokonalým a neúplným vystižením toho, co na prvním místě vyznává jako křesťan, pro křesťana bude vždy skauting instrumentalizován v rámci jeho křesťanství.

Vzhledem k tomu, že tento závěr platí pro jakékoliv opravdově žité náboženství, se zdá, že je značně problematická představa skautské ideologie jako jakéhosi „supernáboženství“, na kterém se všichni shodneme, a pouze si jej podle své chuti různým způsobem specifikujeme a doplňujeme, podle sloganu „není podstatné, že já jsem křesťan a ty jsi muslim, důležité je, že jsme oba skauti“. Skauting se nikdy nemůže stát společným fundamentem různých náboženství (maximálně se může stát jakousi náhražkou náboženství pro ty, kteří skutečné náboženství nemají) – naopak, jednotlivá náboženství, mají-li zůstat sama sebou, budou vždy sama sobě přisuzovat úlohu fundamentu, a skauting budou vždy vnímat jako prostředek k naplnění *svých vlastních* cílů. Pouze nakolik se tyto cíle shodnou, může se skauting stát nikoliv společným základem, ale jakýmsi nejmenším společným jmenovatelem. Na prvním místě zůstane muslim muslimem, křesťan křesťanem a hind hindem, a teprve do rámce této specifické víry, podle jejích potřeb a její logiky, může každý integrovat skauting (pokud je taková integrace možná – viz první část této práce¹⁵). Proto musí být i vnímání role a smyslu skautingu u příslušníků různých náboženství nutně různé.

Z výše učiněných zjištění plynou některé důležité závěry: a sice především to, že v individuální životní a zejména praxi křesťana nelze oddělit křesťanství a skautství; nelze provozovat nějaký „skautský“ duchovní život, který by zároveň nebyl od základu křesťanským. Křesťanství (a náboženství obecně) jednoduše není možné za určitých okolností ve svém životě uzávorkovat, a žít pouze obecnější skauting.

Toto je myslím třeba si uvědomit především ve skautské výchově: ta totiž musí v každém případě respektovat konkrétní náboženskou víru dětí, a v případě duchovní výchovy z ní musí vycházet – vidím jako značně problematické, aby se např. nevěřící skautský vůdce pokoušel o jakousi „obecně skautskou“ duchovní výchovu svých věřících svěřenců. Taková výchova by s velkou pravděpodobností nemohla nijak navazovat na vlastní křesťanský duchovní život dětí, neboť od nevěřícího člověka nelze očekávat takovou míru jednak znalostí a jednak vůbec základního pochopení křesťanské spirituality, aby toho byl schopen, a stávala by se tak jakousi paralelní alternativou ke křesťanství, což je pro integritu osoby vychovávaného dítěte nepochybně zcela nežádoucí a z hlediska „absolutního nároku“ náboženství nepřijatelné. Jelikož však duchovní výchova tvoří integrální součást skautingu, a nelze se jí proto vzdát, zdá se jako naprosto nutné, aby v případě, že mezi členy oddílu jsou i věřící děti, alespoň jeden z vedoucích byl věřící a mohl tak těmto věřícím dětem poskytovat duchovní výchovu nejen s křesťanstvím slučitelnou (to by bylo málo), nýbrž z křesťanské víry přímo vycházející a v ní založenou.¹⁶ Na základě těchto úvah se jeví jako velmi oprávněné a zodpovědné řešení existence tzv.

¹⁵ Některé vyhraněné náboženské organizace si tento fakt velmi dobře uvědomují, a proto vzhledem na přílišnou specifčnost vlastní náboženské pozice rezignovaly na zapojení do světového skautského hnutí, a vytvořili si hnutí vlastní, přímo vycházející z jejich specifické věrouky. To je např. případ klubu *Pathfinder* církve Adventistů sedmého dne.

¹⁶ Totéž platí samozřejmě analogicky pro jakékoliv jiné náboženství.

„homogenních oddílů“, případně dokonce přímo konfesně vyhraněných skautských organizací – což je jev jinde v Evropě i ve světě v podstatě standardní.

Poněkud odlišný problém představuje i opačná situace – totiž křesťansky věřící vůdce a nevěřící dítě. Zde je totiž ohnisko potenciálního konfliktu na straně vůdce: na jednu stranu jako věřící křesťan má za povinnost svědčit o své víře, hlásat evangelium a snažit se jej předávat druhým, na druhou stranu přece jen musí do jisté míry respektovat svobodu svědomí nevěřících dětí. Postavení vůdce v této situaci je poměrně delikátní (přitom se však tento problém týká jistě drtivě většiny vůdců), neboť při duchovním vedení dětí těžko může vycházet z něčeho jiného, než ze své specifické víry. Hraje-li totiž křesťanství v jeho životě skutečně tak podstatnou roli, jakou by hrát mělo, nemůže je při skautské výchově prostě odsunout na vedlejší kolej a provádět jakousi neutrální skautskou duchovní výchovu, která by se o jeho křesťanství nijak neopírala. Má-li být věrný svému křesťanskému poslání, ani nemůže jinak, než svěřené nevěřící děti vychovávat s nadějí, že pod vlivem Boží milosti někdy víru také naleznou. Jak svoji křesťanskou evangelizační povinnost promítnout do duchovní skautské výchovy, aniž by se přitom tato výchova stala nepřijatelnou pro ty skauty, kteří křesťanství svobodně odmítají, jak nezradit povinnost celým svým životem hlásat Krista, a přitom zůstat respektovaným duchovním vůdcem i pro nevěřící skauty, to je problém, který se těžko dá vyřešit teoreticky „od stolu“, a spíše vyžaduje individuální přístup každého vůdce s ohledem na konkrétní situaci v jeho oddíle. V každém případě by si však každý vůdce postavený do této situace měl být existence tohoto problému vědom.

Mám-li krátce shrnout hlavní závěry této druhé části své práce a zároveň je zasadit do kontextu výsledků první části, učinil bych tak již citovanými slovy O. Váchy: *skauting není žádné náboženství*. Skauting sice je ideologií, která obsahuje jisté obecné náboženské teze, plnokrevným náboženstvím však není, a proto má-li být skutečně schopen realizovat své cíle v duchovní a náboženské oblasti, nemůže jinak, než stát se *nástrojem* některého z náboženství: opačný poměr náboženství a skautingu (že by se náboženství stalo prostředkem k naplňování skautských cílů) by totiž byl v příkrém rozporu s univerzálním nárokem, který ze své povahy vznáší jakékoliv náboženství. Tento závěr platí i pro křesťanství, a to i přesto, nebo možná právě proto, že, jak se ukázalo, tradiční křesťanství je náboženstvím, které se tohoto nástroje může nejspíše chopit, neboť je mu jakoby „ušit na míru“.

Jakousi roli náhražky náboženství může skauting hrát pouze u lidí jinak nenáboženských; zde je třeba ale upozornit na to, že, jak bylo ukázáno výše, že takové postavení skautingu je *z hlediska samotného skautingu* nestandardní, že skauting sám *počítá* s plným rozvinutím svého prvního principu v rámci nějakého skutečného náboženství, a tedy je pro něj vlastně poněkud nepřirozené, pokud má tuto fundamentální úlohu vyhrazenou náboženství hrát sám. Tím spíše pak nelze postavení skautingu jakožto fundamentální životní ideologie, kterého se mu dostává u nevěřících, zobecnovat a přenášet na věřící osoby, a snažit se chápat skauting na způsob jakéhosi fundamentu pro všechna náboženství. Naopak, aplikace skautských principů musí jak v životě daného jednotlivce, tak především ve skautské výchově vycházet z konkrétního náboženství a sloužit jeho cílům a potřebám.

Apendix: Ekumenismus skautský a ekumenismus křesťanský

Vzhledem k tomu, že tato práce je podána jako absolventská práce na *Ekumenické lesní škole*, rád bych se na její závěr formou jakési závěrečné stručné poznámky věnoval jisté konkrétní analogii mezi skautingem a křesťanstvím, a sice paralele mezi tím, čemu se někdy říká *skautský ekumenismus*, tj. zhruba řečeno snahou o spolupráci a případné sjednocení všech skautských organizací, a ekumenismem křesťanským. Pokud jde o skauting, půjde mi především o problematiku situace v české republice, ačkoliv učiněné závěry budou mít obecnou platnost; a mým cílem bude především poukázat na určitý podstatný rozdíl mezi situací rozděleného

křesťanstva a situací rozděleného skautstva, z nichž vyplývají v podstatě protikladné důsledky pro to, jakým způsobem k oběma těmto skutečnostem přistupovat. Zatímco doposud jsem ve své práci vycházel buď z nábožensky neutrálního, nebo obecně křesťanského stanoviska, zde budu stavět na předpokladech specifických pro *katolickou* víru.

Jak skauting, tak křesťanství jsou ze sociologického hlediska v podstatě více méně masová hnutí, která shodně vykazují jevy pro taková hnutí typické: konkrétně mám nyní na mysli skutečnost, že u obou z nich došlo v průběhu jejich historie k rozštěpení na jakýsi „hlavní proud“, reprezentovaný v křesťanství katolickou církví, ve skautingu na světové úrovni organizacemi WOSM a WAGGGS, u nás *Junákem*, a na různé „odpadlické“¹⁷ skupiny – nekatolické církve a denominace, a ostatní menšinové světové či české skautské organizace. A jak už tomu tak v podobných případech bývá, onen „hlavní proud“ si jak ve skautingu, tak v křesťanství nárokuje výlučnou legitimitu pokud jde o reprezentaci onoho původního hnutí, zatímco odštěpené proudy zastávají stanovisko, že původní hnutí je legitimně reprezentováno všemi rozdělenými směry.

Tato analogie svádí k určitému zkratkovitému přenášení postojů k problematice církevní na problematiku skautskou či naopak: jako by platilo, že co je správné/nesprávné v jednom případě, bude správné/nesprávné i v druhém, apod., tj. například je-li správné/nesprávné pěstovat určitým způsobem ekumenismus křesťanský, bude totéž platit pro ekumenismus skautský. Cílem této mé poznámky je poukázat na to, že tato analogie v jednom fundamentálním bodě selhává, a naznačit důsledky, které z toho plynou.

O jaký bod se jedná? Domnívám se, že je třeba si uvědomit základní rozdíl, který z katolického hlediska existuje mezi křesťanskou církví a skautskou organizací. Zatímco totiž katolíci věří, že křesťanskou, konkrétně katolickou církev založil sám vtělený Bůh, skautská organizace, ať už WOSM, *Junák* či jakákoliv jiná žádný takový „božský“ původ nemá. Důsledky, které z tohoto rozdílu plynou, jsou zřejmé: zatímco totiž v případě církve existuje pro katolíka určitý v jistém smyslu apriorní důvod, proč trvat na výlučné legitimitě katolické církve jakožto církve Kristovy, což je teze, s níž vzhledem k tomu, že patří k Bohem zjeveným pravdám, nemůže katolík nijak manipulovat a která tudíž stanovuje jisté principiální meze katolické formě ekumenismu, v případě plurality skautských organizací žádný apriorní důvod, proč trvat na legitimitě pouze jediné z nich, neexistuje – jediným měřítkem legitimacy skautské organizace mohou být ideové principy, k nimž se daná organizace hlásí.

Přístup katolíka ke ekumenismu křesťanskému a k ekumenismu skautskému by se tedy měl zásadně odlišovat: zatímco v církevní oblasti nemůže nikdy přistoupit na protestantské přesvědčení o rovnosti všech křesťanských církví, v oblasti skautské by podobné trvání na výlučné legitimitě jedné z organizací (např. *Junáka*) bylo právem pokládáno za neoprávněnou nadutost. Katolík bude legitimně usilovat o sjednocení křesťanů v katolické církvi; nemá však důvod protestovat proti pluralitě skautských organizací. Zatímco v případě víry je požadavek jednoty založen na nutné jednotě zjevené pravdy, skauting na žádných zjevených pravdách nestaví, a proto je v jeho rámci názorová pluralita legitimní: nesouhlas s *Junákem*, *svazem skautů a skautek* neimplikuje automaticky omyl, tak jako jej implikuje nesouhlas s katolickou církví ve věci zjevené pravdy. Ve otázkách, které rozdělují skautské organizace, je dohoda formou kompromisu pozitivní a žádoucí, v otázkách víry, které rozdělují křesťanské církve, kompromisy činit nelze, pokud některá strana svoji pozici pokládá za zjevenou pravdu.

Budiž mi na závěr dovoleno poznamenat, že u některých skautů-katolíků pozoruji právě opačné vyhodnocení situace: zatímco v oblasti víry tendují k nivelizaci katolického nároku na výlučnost, v oblasti skautingu se zuby nehty drží „primátu *Junáka*“. Nebo je to pouze můj dojem?

¹⁷ Tohoto termínu používám v čistě technickém smyslu, bez jakýchkoliv negativních konotací.